

ՄՈՔԻԼՈԼՈԳԻԱ. ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Հոդվածում անդրադարձ է կատարվում էլեկտրոնային դարաշրջանի ամենատարածված տեխնոլոգիաներից մեկին՝ բջջային հեռախոսներին ու Հայաստանում նրա ազդեցություններին ու հետևանքներին: Ներկայացվում է բջջային հեռախոսների ցտեղյսման ու տարածման գործընթացը, մասնավորապես բջջայնացման արտադրությունների առանձնահատկությունները, ինչպես նաև բջջայինների ազդեցությունը միջառք ոլորտներ վրա՝ բնություն, առողջապահություն, միջանձնային փոխհարաբերություններ, հաղորդակցություններ և այլն: Հոդվածում քննարկվում է նաև այն, թե ինչպես են բջջային հեռախոսները փոխել մարդկանց կենսակերպը. արդյո՞ք նրանք իմիջի էլեմենտներ են, թե՞, ըստ էության, օգտակար են և անհրաժեշտ:

Հանգուցային բառեր և արտահայտություններ. մոբիլիոգիա, բջջային, տեխնոլոգիա, հաղորդագրություններ, անվտանգություն

Համաձայն մեդիումի տեսության՝ մարդկության պատմությունը կարելի է բաժանել չորս մեծ դարաշրջանների՝ ըստ տվյալ դարաշրջանին բնորոշ հաղորդակցության գերիշխող եղանակի՝ բնավորության, գրության, տպագրության և էլեկտրոնային դարաշրջանների: Վերջին՝ էլեկտրոնային հաղորդակցության դարաշրջանի սկիզբը համարվում է տասնիններորդ դարի առաջին կեսը, երբ սկսեցին լայնորեն օգտագործվել առաջին էլեկտրոնային տեղեկատվամիջոցները. հեռագիրը և հեռախոսը ավետեցին ռադիոյի, հեռուստացույցի դարաշրջանի գալուստը: Այս հոդվածի

շրջանակում անդրադարձել ենք էլեկտրոնային դարաշրջանի տեխնոլոգիաներից մեկին՝ բջջային հեռախոսին:

Բջջային հեռախոսի նախատիպը ստեղծվել է դեռևս 1947 թվականին: «Bell Laboratories» ընկերությունում խումբն առաջարկում էր մոբիլ հեռախոսներ կիրառել, ինչը հետպատերազմյան շրջանում բավական անհավանական էր մատչելիության տեսանկյունից: 1973 թվականին այդ ընկերությունը հանրությանն ու գիտական աշխարհին ներկայացրեց 1.5 կիլոգրամ քաշով սարքը, որով կարելի էր խոսել առանց լարի: Տարեցտարի այս գյուտը կատարելագործվեց այնչափ, որ մեր կյանքի ու գործի անբաժան մասնիկը դարձավ բազմաֆունկցիոնալ մի սարք, որն իր մեջ ներառում է զանգելու, նամակներ ուղարկելու, նկարելու, տեսագրելու, հեռուստահաղորդում դիտելու և էլի հազար ու մի գործողություն: Ապացուցվել է, որ բջջայինն ավելի անվտանգ է, երբ քիչ գործողություններ կատարելու հնարավորություն ունի: Այն որ բջջայինն իր օգտագործումով որոշակի վտանգ է պարունակում, այլևս կասկածից վեր է: Հետաքրքիր է, որ բջջային հեռախոսներ արտադրող ընկերությունների կողմից մշտապես ինչ-ինչ միջոցներով կանխարգելվում են հեռախոսների անվտանգության ու ակնհայտ վտանգի վերաբերյալ գիտահետազոտական հեղինակավոր խմբերի հետազոտությունների արդյունքների հրապարակումները: Տարիներ առաջ նույնիսկ լուրեր էին տարածվել «Nokia» ընկերության կոռուպցիոն գործողությունների մասին: Ամերիկյան մի հետազոտող խումբ այս

Ֆիրմայից ստացած միլիարդավոր դոլարների դիմաց հրաժարվեց հրապարակել իր հետազոտության արդյունքները: Ընդհանրապես, ներկայում ամենաշատ կաշառք տվող ընկերությունները հենց բջջային սարքավորումներ արտադրողներն են: Նրանց կաշառքները, ըստ ինտերնետային սղբյուրների, հասնում են մինչև Համաշխարհային առողջապահական կազմակերպություն, ՄԱԿ, Կարմիր Խաչ... Այս ամենը թերեւս ցույց է տալիս, որ բջջային հեռախոսների ետևում լուրջ անձինք են կանգնած, կա լուրջ ինդուստրիա և դժվար է պայքարել այդ ամենի դեմ:

Նոր տեխնոլոգիաների ի հայտ գալուն պես գիտնականները բաժանվեցին երկու խմբի, նրանց մի մասը խոսում է դրանց օգտակարության, իսկ մյուս մասը՝ վնասի մասին: Ֆլորե Բրիզելը (Florie Brizel), ով ավելի քան 6 տարի է՝ ուսումնասիրում է բջջային հեռախոսների ինդուստրիան, կամ ինչպես ինքն է ասում՝ մոբիլոլոգիան, ասում է, որ իշխանության լուծից ազատվելու համար նախևառաջ պետք է ձանաչել իշխանությանը: «Որոշ մարդկանց համար «ամենագոյ» հեռախոսը ընդամենը հեռախոս է, ուրիշների համար՝ շատ ավելին: Վերջին խմբի մարդկանց համար հեռախոսը ձեռքին ունենալը հավասարազոր է ափի մեջ ողջ աշխարհը ունենալուն, քանի որ դրանք թույլ են տալիս մարդկանց խոսել աշխարհի հետ: Բջջային հեռախոսները ոչ միայն դարձել են մարդկանց կյանքի անբաժանելի մասը, այլև փոխում են նրանց կյանքը, երբեմն՝ ավելի լավը, երբեմն՝ ավելի վատը, երբեմն՝ նույնիսկ առանց գիտակցելու այդ», – ասում է նա և հավելում, որ բջջային հեռախոսների ստեղծման սկզբնական ժամանակահատվածում դրանք ստեղծին մարդկությանը: Նա հավատացած է, որ այդ տեխնոլոգիան, որը մեզ առջին հայացքից ազատություն է տալիս, իրականում բանտարկում է մեզ: «Բջջային հեռախոսների օգտագործման

ազդեցությունը ավելին է, քան անցնող մի երևույթ կամ ինչ-որ բան՝ արժանի օրինական ուսուցման: Տեխնոլոգիաները և մարդասիրությունը երբեք համատեղելի չեն: Մեկը միտված է դեպի անհայտը ուսումնասիրելու, զարգացնելու և շահագործելու այն, ինչը կարևոր է, իսկ մյուսը ուշադրություն է դարձնում անհատներին և նրանց շրջապատող աշխարհին՝ զարգացնելով հարաբերությունները, գիտակցությունը: Երկուսն էլ անհրաժեշտ են: Այստեղ մարտահրավերն այն է, թե ինչպես օգտագործել տեխնոլոգիան՝ բարձրացնել մարդասիրությունը, ոչ թե դեգրադացնել այն», – ասում է նա՝ օրինակ բերելով ամերիկացիներին, ովքեր բջջային հեռախոսով քվերակում են իրենց սիրելի կատարողի օգտին, կյանքի ընկեր են գտնում և այլն: Մարդկության նպատակն է հասնել խաղաղության, տնտեսական արդարության, էկոլոգիական առողջության, քաղաքական ազնվության, կայունության, լավ աշխատանքի, իսկ թե որքանով են մեր օգտագործած տեխնոլոգիաները նպաստում այս ամենին, դժվար է ասել: Բրիզելը չի քննադատում բջջային հեռախոսներին՝ մերժելով դրանք, նա նաև նշում է դրանց դրական կողմերը, մասնավորապես՝ օպերատիվությունը, ամենահասանելիությունը և այլն: Օրինակ բերելով այն, որ մի դեպքում բջջային հեռախոսով կարող ենք նկարահանել ինչ-որ անարդարություն և տեղադրել ինտերնետում, նա նաև նշում է, որ այդ բջջայինով կարելի է նկարահանել ինչ-որ տեսանյութ և դրանով թշնամիների դատություն անել, ընտանիքներ քայքայել և այլն: Նա հակված է բջջայինները համարել ավելի շատ չարագործ, քան բարեգործ և դրա համար բերում է իր պատճառները. «Մեզ թվում է, թե մենք կարող են վերահսկել, թե ում ենք նայում, երբ, որտեղ, բայց չենք կարող: Բջջային հեռախոսները մեզ ուժ են տալիս, բայց մյուս կողմից էլ՝ մենք արդեն ձուլված ենք դրանց», – նշեց նա: «Google»-ի գործադիր տնօրեն Էրիկ

Շմիդտը մեկ նախադասությամբ ամփոփել է բջջային հեռախոսների ազդեցությունը ժամանակակից կյանքի վրա՝ նշելով, որ մենք բոլորս պիտի ստիպենք նրանց մեր փոխարեն անել ամեն ինչ: Ի դեպ, արդեն ստեղծվել են հեռախոսներ, որոնք կարող են մարդու կողմից ստանալ ինչ-որ հանձնարարություն և կատարել դա: Բրիզելը ահագանգում է այս մասին՝ հայտարարելով, որ եթե այսպես շարունակվի, ապա մարդու գոյության անհրաժեշտությունը երկրագնդի վրա կասկածի տակ կդրվի, որովհետև տեխնոլոգիաները կանեն ամեն ինչ մեր փոխարեն:

Ուսումնասիրելով մոբիլոլոգիան տարբեր տեսանկյուններից, մասնավորապես՝ բջջային հեռախոսների ազդեցությունը վարքի, հանրությաների, մշակույթի, ժամանցի և տնտեսության վրա, Ֆլորիե Բրիզելը (Florie Brizel) նշում է, որ հեռախոսը մի տեխնոլոգիա է, որը վերացնում է սահմանները, մարդիկ սկսում են նմանվել իրար, իսկ տիրապետող է դառնում արևմտյան մշակույթ կամ աշխարհը արևմտականանում է: Սա կարող է կործանարար լինել փոքր ազգերի և մշակույթների համար: Նա օրինակ է բերում մորը և նորածին երեխային՝ նշելով, որ նրանք իրար հետ կապված են պորտալարով և ասում է, որ արևմուտքից բոլորիս կախվածության պորտալարն էլ տեխնոլոգիաներն են, բավական է հիշել, թե քանի ժամ ենք մենք անցկացնում նրանց հետ: Հայաստանը ևս, չստեղծելով սեփական տեխնոլոգիաները, դրանք վերցնում է արևմտյան հասարակությունից և հայ հասարակության ամենօրյա կյանքը ուղղակիորեն կապված և կախված է արևմտյան տեխնոլոգիաներից: Մռաջին հայացքից՝ այդտեղ կարող է ոչ մի վատ բան չլինել, այսինքն՝ նորմալ է, երբ դու չունես ինչ-որ բան և ուրիշից ես վերցնում, սակայն, տեխնոլոգիաները մի հասարակությունից մեկ այլ հասարակություն հենց այնպես չեն տեղափոխվում, դրանք իրենց հետ տանում

են որոշակի գաղափարներ: Արևմուտքը ամբողջ աշխարհում հասնում է տիրապետության ոչ թե պատերազմներով, այլ տեխնոլոգիաներով ու այնպես է անում, որ դա լինի տիրապետվող երկրների կամքով: Արևմուտքն Հայաստանում հասել է տիրապետության և իշխանության, իսկ արևելքն էլ անգիտակացաբար կամ գիտակցաբար թույլ է տալիս, որ իրեն տիրապետեն: Դրա ելքերից մեկն այն է, որ կամ դու պետք է թո տեխնոլոգիան ստեղծես, ինչը կապված է մի շարք պայմանների հետ՝ ֆինանսական, տեխնիկական, մասնագիտական, և այդ առումով գրեթե անհնար է Հայաստանում: Կամ պետք է վերցնել տեխնոլոգիան և հարմարացնել ըստ քո հասարակության, որպեսզի այդ տեխնոլոգիան չձևափոխվի և հաջողություն բերի: Ապացուցված է, որ պատշաճորեն ներքնացված տեխնոլոգիաները ոչ թե վատթարացնում են մարդկային կյանքը, այլ ընդհակառակը, բարելավում:

Ամբողջ աշխարհում խոսվում է տեխնոլոգիաներից կախվածության մասին: Բազմաթիվ հետազոտություններ են կատարվում, տեսություններ են ստեղծվում: «Մեր կապվածությունը ինտերնետին վերածվել է իսկական կախվածության: Եվ, մի քանի հարցումների թարմ տվյալներով, այն (կախվածությունը) ուժեղ է», – գրում է Շան Լին «Los Angeles Times»-ի բլոգում: Համաձայն վերջերս «TeleNav» տեխնոլոգիական ընկերության անցկացրած հարցման՝ ամերիկացիների կեսից ավելին պատրաստ է մեկ շաբաթով հրաժարվել շոկոլադից, ալկոհոլից և սուրճից, քան հեռախոսից: Հարցվածների մեկ երրորդը կհրաժարվեր սեքսից, 22%-ը՝ ատամի խոզանակից, 21%-ը՝ դուրս կգար տնից առանց կոշիկների, քան առանց բջջային հեռախոսի: Հարցվածների 66%-ը քնում է իրենց սմարթֆոնների հետ: Ավելի վաղ բրիտանական «Intersperience» ընկերության անցկացրած մեկ այլ հարցման համաձայն՝ մեր կախվածությունն այնքան

ուժեղ է, որ մարդիկ առանց ինտերնետի անցկացրած օրերը համեմատում են ակոհոլից կամ խմիչքից բաժանվելու հետ: Իսկ Մերիլենդի համալսարանի անցկացրած հարցման համաձայն՝ ինտերնետից և ՋԼՄ-ներից կտրված ուսանողների մոտ անգամ նկատվում են արստինենտային համախտանիշի նշաններ: Մեծ Բրիտանիայի ազգաբնակչության 1/3-ը տեխնիկական սարքավորում է գնում, որի կարիքն այդ պահին չունի ու որպես կանոն չի էլ ունենում, իսկ յուրաքանչյուր 5-րդ լեիը կատաղության ջղաձգում է ունենում, եթե միանգամից չի կարողանում տեխնիկական նորույթն օգտագործել: Ռուսաստանում երիտասարդության 85%-ին տեխնիկայից հնարավոր չէ բաժանել: Իրավիճակն այնքան լուրջ է, որ 18–35 տարեկան մարդիկ անգամ լոգարանում չեն բաժանվում բջջային հեռախոսներից: Նրանց մի մասն էլ կախվածության մեջ է ականջակալներով նվագարկիչներից: Բարձր տեխնոլոգիաներից այս տեսակ կախվածությանը գիտական բացատրություն են տվել ճապոնացի գիտնականները: Գենետիկական ուսումնասիրությունների արդյունքում նրանք պարզել են, որ հատկապես սմարթֆոնները մեծ ազդեցություն են թողնում կոնկրետ ֆերմենտների վրա: Արդյունքում էլ մենք ի վիճակի չենք լինում ինքներս մեզ կառավարել Ֆինլանդիայում «հիվանդության» դեմ պայքարի ավելի հետաքրքիր միջոց են գտել: Կազմակերպվում է մրցույթ, որում հաղթում է նա, ով հնարավորինս հեռու կնետի... բջջային հեռախոսը: Այս «մարզաձևն» իսկապես թուլացնում է նյարդերը: Ի դեպ, այս «մարզաձևում» ռեկորդը պատկանում է Միկկո Լամպինին. նա բջջային հեռախոսը նետել է ավելի քան 100 մետր: Բրիտանացի հոգեբան Ռոբերտ Էդելմանը հավաստիացնում է, որ տեխնոլոգիաները բարձրացրել են հասարակության մեջ գոյություն ունեցող լարվածությունը: Հաղորդակցության գերարագ տարբերակների պատճա-

ռով մարդիկ դադարել են անձնական կյանքն աշխատանքից բաժանելուց կամ առանձնացնելուց: Հենց այդ պատճառով էլ համակարգչային մանրէները, դանդաղ ինտերնետը կամ վատ աշխատող ստեղնաշարը մեզ միանգամից ավերից հանում են: Որքան տեխնոլոգիաները զարգանում են, այնքան պակասում է համբերությունը: Ամերիկացիների 85%-ը խոստովանել է, որ օրվա ընթացքում իրենց ամենանյարդայնացնող երևույթը տեխնոլոգիաներն են: Նրանք նյարդայնանում են, գոռում և ջարդում այն ամենը, ինչ հայտնվում է ձեռքի տակ: Այս բոլոր տվյալները «Harris Interactive» ընկերության հարցումների արդյունքն են: Բժշկությունն արդեն իսկ սկսել է անհանգստություն հայտնել, որ շուտով պաշտոնապես կընդունվի «գժվել է տեխնիկական անհարթության «հետևանքով» օխտորոշումը:

2005-ին չինական անկախ փորձագիտական խմբի եզրակացություններից տեղեկանում ենք, որ բջջային հեռախոսների ճառագայթումը միանշանակ վնասում է մարդու ԴՆԹ-ի կոդը: Նրանց տվյալների համաձայն՝ մարդկային գենը կարող է գոյատևել 200 տարուց ոչ ավել, իսկ 50–60 տարի անց երկրագնդում կծնվեն գենետիկորեն անբուժելի հիվանդություններով տառապող արարածներ: Հետաքրքիր է իմանալ, որ բջջային հեռախոսի ճառագայթմից ամենաանվտանգ վիճակում չծնված պտուղն է, մայրական ընկերքից ներս թափանցել այս ճառագայթները չեն կարող: Փոխարենը դրանք կրկնակի են ազդում երկունքի վիճակում գտնվող կնոջ մի շարք օրգանների վրա, իսկ ճապոնական մի գիտնականի հայտնագործության համաձայն՝ բջջայինի ճառագայթումն այլափոխում է լյարդի արտադրած լեդին՝ դարձնելով առավել թունավոր ու վնասակար, ուստի լյարդ–լեդապարկային հիվանդություններ ունեցողները պետք է հնարավորինս հեռու լինեն հեռախոսից: Բջջայիններն

իրական աղետ են լսողությունը խթանող սարքերդաշտն այնքան ուժգին են, որ դրանք վնասում են լսողական համակարգն ամբողջությամբ՝ նույնիսկ հասցնելով լիարժեք խլության: 2000 թվականին Առողջապահական համաշխարհային կազմակերպությունն ուսումնասիրել ու պարզել է, որ բջջային հեռախոսի ազդակները չունեն քաղցկեղածին հատկություններ, սակայն դրանից հետո հեռախոսները կատարելագործվել են և այժմ այլ անկախ փորձագետներ նույնիսկ մեղադրում են այս հեղինակավոր կազմակերպությանը լրացուցիչ հետազոտություն չանցկացնելու մեջ: Կանադական այս խումբը պարզել է, որ հատկապես նոր մոդելները՝ իրենց շուրջն առաջացնող մագնիսական ու ճառագայթային դաշտով, դառնում են քաղցկեղի զարգացմանն ու տարածմանը նպաստող կարևոր գործոն: Նույն ճառագայթային-մագնիսական դաշտը նաև հոգեներգործուն հատկություն ունի, հատկապես զանգի ընդունման պահին դրանք այնքան ուժգին են, որ ձնշելով մարդուն, ազդելով արյունատար անոթների վրա՝ նվազեցնում են արյան մատակարարումն ուղեղին: Հարկավոր է իմանալ նաև, որ այս ճառագայթները նպաստում են հորմոնալ խախտումների առաջացմանը: Գենետիկ կոդի պես դրանք ազդում են նաև հորմոնների բաղադրության վրա, և հորմոնների ոչ առողջ լինելու կամ հակումների դեպքում խախտումներն անխուսափելի են: Հետաքրքիր է, որ վարակների դեպքում ևս ճառագայթներն «օգնում» են. որոշ վարակահարուցիչ բակտերիաներ «բարգավաճում» են բջջային հեռախոսի շնորհիվ, սակայն ավելի վտանգավոր են ոչ թե հեռախոսները, այլ բջջային կապի հաղորդիչ ալեհավաքները: Դրանց քանակով է պայմանավորված բջջային կապի որակը, դրանք տեղադրվում են ամենուր՝ քաղաքում, գյուղում, բաժրաբերձ սարերի գագաթներին: Ստացվում է, որ բջջայինի հասանելիությանը

գոհ է գնում նաև էկոլոգիապես մաքուր ու անվտանգ գոտում հանգստանալու գործոնը: Իսկ դրանց շուրջը պտտվող մագնիսական դաշտերն իրոք գերլարված են, վնասակարությունը՝ ուղիղ 100 անգամ ավելի: Այսքանից հետո կարևոր է իմանալ, որ բջջային հեռախոսն առավել վտանգավոր է համակարգչի, ծխախոտի, սուրճի ու ալկոհոլի «ուղեկցությամբ»: Այսպիսով առկա են բազմաթիվ փաստեր, որոնք վիճակագրորեն ապացուցում են բջջային հեռախոսի վնասակարությունը: Չնայած այս ամենին, մարդիկ ավելի տարեցտարի շատ են օգտագործում բջջային հեռախոսը:

Շոտլանդիայում ուսուցիչները հավատացած են, որ բջջային հեռախոսներով հաղորդագրություններ գրելը վատ է ազդում դեռահասների գրական հմտությունների վրա: Նրանք նշում են, որ դպրոցահասականները այնքան հաղորդագրություններ են գրում, որ մոռանում են անգլերեն գրագետ գրել, քանի որ հաղորդագրության լեզուն այլ է, այդտեղ նրանք չեն հետևում քերականական կանոններին, բառերը կրճատում են: Ուսուցիչներն ահագանգում են, որ իրենց աշակերտները սկսել են խոսել և շարադրություններ գրել այն լեզվով, որով հաղորդագրություն են գրում իրեն ընկերներին: Հայաստանում ևս այս տեխնոլոգիայի ձակատագիրը հաստատում և շարունակում է երկրում առկա միտումը՝ գրագիտության և գրական հայերենի իրավիճակի անկումը, ժամանակակից կրթական համակարգի ստեղծման հավանականության նվազումը, սպառողականության տարածումը, հասարակության գավառականացումը և այլն: Ակնհայտ է, օրինակ, որ բջջայինների տարածումը ծառայում է բարբառային և ժարգոնային լեզուների սոցիալական կարգավիճակի ամրապնդման առկա միտումներին: Օրինակ՝ բջջայինների հետ միասին մեր բառապաշարում հայտնվեցին նոր բառեր՝ «էսեմեսվել», «բլյությունվել», «ծնգալ» և այլն:

Այժմ մարդիկ ավելի շատ տեխնոլոգիաների հետ են շփվում, քան իրար հետ, ինչը բնականաբար ակնհայտորեն սպառնում է մարդկային հարաբերություններին: Դա էլ իր հերթին կարող է հեռահար աղետներ բերել, մասնավորապես՝ այն առումով, որ մարդը առանց իր նմանի հետ շփման չի կարող: Նոր տեխնոլոգիայի «շնորհիվ» փոխարինում ենք ոչ թե ինչ-որ մի բան, այլ ինչ-որ մեկին: Օրինակ՝ նախկինում, երբ բջջային հեռախոսներն այսքան տարածված չէին, երեխաները ժամանակ առ ժամանակ այցելում էին իրենց ծնողները, իսկ այսօր նրանք զանգում են և հետաքրքրվում նրանց որպիսիությամբ: Թերևս հենց դրա համար էլ բջջային հեռախոսը մենակության տեխնոլոգիա է, երբ դու այս աշխարհում քեզ ամենահարազատ իրը համարում ես բջջային հեռախոսը, դրա համար էլ չես կարողանում թողնել անգամ բաժանվել դրանից: Հայաստանում բջջային հեռախոսների վերաբերյալ հետազոտություններ չկան: Այստեղ ևս դրանց օգտագործման բացասական հետևանքների մասին պարբերաբար ահազանգում են բժիշկները, հոգեբանները: Նրանք ևս նշում են, որ բջջայիններից կախվածությունը ակնհայտ է նաև մեզ մոտ, բավական է դուրս գալ փողոց և ամեն քայլափոխի կարելի է տեսնել բազմաթիվ օրինակներ: Պարադոքս է այն, որ տեխնոլոգիաներն այսքան արհեստական են, բայց այս արհեստականությունը բնական է մարդկանց համար, այդ իսկ պատճառով էլ նրանք երբեք չեն մտածում, թե ինչ տեխնոլոգիաներ են օգտագործում և ինչի համար:

Հայաստանում տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաների վերջին տարիների հիմնական փոփոխությունը բջջային հեռախոսների տարածման բուռն ընթացքն է: Դրան նպաստեց նաև հեռախոսային կապի ազատականացումը և բջջային օպերատորների մուտքը Հայաստան: Անցյալում

մնացին այն ժամանակները, երբ հազար ու մի ծանոթ էր պետք ունենալ հեռախոսի քարտ կամ բջջային հեռախոս գնելու համար, ինչպես նաև այլևս քո բջջային հեռախոսով չես կարող զարմացնել բոլորին, չես կարող լինել միակը: Այդպիսով՝ բջջային հեռախոսները դարձան մատչելի և տարածված, բայց հարց է, թե ինչքանով են անհրաժեշտ դրանք հայ հասարակությունում: Օրինակ՝ Երևանում, երբ ամեն օր դասի կամ աշխատանքի ես գնում, առավելապես աղջիկները քայլում են՝ բջջային հեռախոսները պինդ բռնած: Երթուղայինում ևս բոլորի բջջայինները զանգում են, իսկ խոսակցության հիմնական թեման նույնն է՝ ուր ես, երբ կհասնես, ինչ ես անում և այլն: Այսինքն՝ հարցեր, որոնց պատասխանները չիմանալով էլ մեծ ողբերգություն չի պատահի: Չէ՞ որ նախկինում էլ մարդիկ ապրում էին, պայմանավորվում, հանդիպում և կարծես վատ չէին ապրում առանց բջջային հեռախոսների: Այստեղից կարելի է հետևություն անել, որ եթե նախկինում այդպես ապրել են, ապա այժմ էլ կարելի է ապրել, քանի որ այնպես չէ, որ երկրագնդի վրա անդառնալի փոփոխություններ են տեղի ունեցել և բջջային հեռախոսները օդ ու ջրի նման անհրաժեշտ են դարձել: Առավել ևս, եթե կան մարդիկ, ովքեր հրաժարվել են բջջային հեռախոսից և դրա համար բավական փաստարկված հիմքեր ունեն: Բջջային հեռախոսից հրաժարված մարդիկ ապրում են բջջայինամոլների կողքին և դեռ հարց է, թե ով է ավելի լավ ապրում, ով ինչ է կորցնում և շահում: Դրանից բացի՝ մեզանում բջջային հեռախոսը այլ սոցիալական իմաստ է ստանում՝ պայմանավորված հանրության մեջ առկա կողերով: Մշակութաբան Հրաչ Բայադյանը գրում է, որ բջջային հեռախոսները հայաստանյան հասարակության մեջ շարունակում են մնալ արտաքին հարդարանքի տարր, ավելի հաճախ՝ պրեստիժային, քան գործնական մի բան: «Թերևս, այն

ավելի շատ մարմնացնում է այնպիսի բնութագրական սոցիալական հատկություններ, ինչպիսիք են՝ ոչ գործնականությունը և անպարտաճանաչությունը, զրույցի ոչ պարտադիր բնույթը՝ դրանց տալով հաղորդակցական նոր եղանակ, հաղորդելով տեխնոլոգիական հմայք և փայլ: Հայաստանում նոր տեխնոլոգիաների գաղափարաբանությունն այսօր առավելապես կապվում է հենց բջջայինների հետ: Միջին հայաստանցին, որին ավելի շքեղ բաներ մատչելի չեն, հենց բջջայինի հետ է կապում ժամանակակիցը և մոդայիկը, հասարակայնորեն ցուցադրելի սպառողական ինչ-ինչ կարողությունների առկայությունը, ինքնության որոշակի պատկեր և սոցիալական կարգավիճակի հավաստման հնարավորությունը», – գրել է նա:

Իհարկե, այս ամենի կողքին պետք է նշել նաև, որ բջջայինը դարձել է արագ տեղեկատվություն ստանալու աղբյուր, ու եթե շատերի համար դա արտաքին հարդարանքի տարր է, կա սովոր մարդկանց խումբ, ում համար բջջայինը ծառայում է «մինի» համակարգիչ, որով հետևում է լրահոսին, գրում մեկնաբանություններ, նամակներ: Այս առումով կարելի է արձանագրել, որ բջջային հե-

ռախոսների տարածումն ու մասսայականացումը բերեց ինտերնետային լրատվամիջոցների «հեռախոսային» լսարանի ձևավորմանը և աճին: Որևէ վիճակագրություն մեզանում չկա, որով հնարավոր կլինե՞ր պարզել, թե Հայաստանում քանի հոգի է բջջային հեռախոսից մուտք գործում լրատվական կայք, այդ մասով առանձին լրատվամիջոցներ գուցե ունենան սեփական վերլուծությունը՝ հետագա ռազմավարության մշակման, թիրախ խմբերին առանձնացնելու համար, բայց մինչ նման հետազոտություն անելը, նախևառաջ կայքերը պետք է ունենան իրենց լրատվամիջոցի «մոբայլ» տարբերակը, որը կբացի արագ, նորմալ և բոլոր բջջային համակարգերից, իսկ այսօր Հայաստանում քիչ կայքեր ունեն նորմալ «մոբայլ» տարբերակ, պարզ է, դա կապված է ծախսերի հետ, բայց չպետք է անտեսել այն լսարանը, որը կարելի է ներգրավվել մոբայլ տարբերակի միջոցով: Մինչև տեխնոկրատները և տեխնատյացները վիճում են հեռախոսների օգտակար-չօգտակար լինելու մասին, մեդիայի ղեկավարները կարող են օգուտ քաղել դրանից, այն ծառայեցնել սեփական բիզնեսին:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. <http://www.armmedicine.com/publ/23-1-0-145>
2. http://www.huffingtonpost.com/jim-luce/the-impact-of-cell-phones_b_508011.html,
3. <http://itarmeria.net/news/1785.html>
4. <http://youth.am/index.php?lang=1&id=7135&t=13>
5. David Cotton, Language leader, page 41
6. Հրաչ Բայադյան «Բջջային հեռախոսների մեսիջը», <http://hetq.am/arm/opinion/6622/>

МОБИЛЬНЫЕ ТЕЛЕФОНЫ: ВЛИЯНИЕ И ПОСЛЕДСТВИЯ В АРМЕНИИ

ИНГА МАРТИНЯН

ЕГУ, факультет журналистики, кафедра теории и истории прессы, аспирант

В статье мы затронули одну из самых распространенных технологий электронной эпохи. Представили процесс создания и распространения сотовых телефонов, особенности индустрии мобилологии, любопытные исследования, а также влияние мобильных на ряд сфер: природу, здравоохранение, грамотность, человеческие отношения, контакты и так далее. В статье показано также, как мобильные телефоны изменили жизнь людей, являются ли они элементом имиджа или действительно необходимы и полезны.

MOBILE PHONES, IMPACT AND CONSEQUENCES IN ARMENIA

INGA MARTINYAN

YSU, Department of Journalism, Postgraduate

In this article we touched upon one of the most common e-technology era. We presented the process of the creation and distribution of mobile phones, the peculiarities of mobile industry, interesting research, as well as the impact of mobile phones on a number of spheres: nature, health, literacy, human relations, communication and so on. As shown in the article mobile phones have changed human life, whether they are part of the image, or, indeed, necessary and useful.